

ОЗНАКИ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЇЇ СОЦІАЛЬНЕ БУТТЯ

Особисте немайнове право фізичної особи, що забезпечує її соціальне буття, – це позбавлене економічної цінності суб'єктивне цивільне право, яке гарантується особі від народження та не може бути позбавлене або відділене від неї, дозволяє особі реалізувати себе як індивідуальність та виокремити її в соціальному житті суспільства.

Як і будь-яке правове поняття, поняття «особисті немайнові права фізичних осіб, що забезпечують її соціальне буття» має свої характерні ознаки, які виокремлюють такий вид прав з-поміж інших різновидів та допомагають виділити та згрупувати їх для подальшого ефективного застосування в цивільному праві. Так, Цивільний кодекс України, хоча й не містить нормативного визначення особистих немайнових прав фізичних осіб, що забезпечують її соціальне буття, але вказує на їх загальні ознаки. А саме: 1) загальність – особисте немайнове право належить фізичній особі, незважаючи на матеріальне становище та її статус в суспільстві. Вони належать усім без виключення; 2) специфічність виникнення – дані права виникають в особі від народження чи за законом. При цьому, більшість з них виникають саме від народження і є невіддільними від неї протягом всього її життя. Але варто сказати, що за своєю природою ці права людина має незалежно від того, чи закон надав їй такі права; 3) неекономічність – особисті немайнові права позбавлені економічного змісту, не мають грошової оцінки. Якщо вони інколи й пов'язані з майновою сферою, це не означає, що названі права мають майновий характер, навіть коли за їх порушення стягується грошова сума як відшкодування, адже вони безцінні; 4) невіддільність – особа, яка є носієм даних прав, не може передати їх будь-яким способом іншій особі, а також вони не можуть бути в неї якимось чином відібрані. Жодне з особистих немайнових прав, не пов'язаних з майновими, не має ознак правонаступництва; 5) довічність – особа володіє особистими немайновими правами довічно, і ця довічність в більшості збігається з моментом смерті фізичної особи, але деякі з них можуть захищатися для неї і після смерті людини (1). Як бачимо, вказані ознаки розкривають сутність особистих немайнових прав фізичної особи з точки зору законодавців, проте, на думку Р. О. Стефанчука, не цілком правильним є віднесення до основних ознак такої риси як належність кожній особі від народження або за законом, оскільки вказані поняття не є сумісними у відношенні до поняття право. Адже будь-яке благо, що належить особі від моменту народження, а не з моменту, що передбачений в законі, може стати юридично значимим, тобто підлягати правовій охороні у випадку його порушення, лише у випадку уособлення його в певну юридично захищену категорію, тобто в «право» на це благо (2, с. 57). В науковій літературі панує думка і С. О. Сліпченка, котрий запевняє, що для

характеристики особистих немайнових прав особи фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, слід використовувати і такі основні ознаки: 1) ці права належать кожній особі – це означає, що вони належать усім без винятку фізичним особам і всі вони рівні в можливості реалізації та охорони цих прав; 2) ці права належать особі за законом – підставою їх виникнення є юридичний факт (подія або дія), який передбачено в законі; 3) ці права належать особі довічно – вони належать фізичній особі до моменту смерті. Переважна більшість особистих немайнових прав виникає в особи з моменту народження, наприклад, право на ім'я (найменування) тощо; 4) ці права є немайновими – в них немає майнового (економічного) змісту, тобто фактично неможливо визначити вартість цих прав, а відповідно, і блага, що є його об'єктом, в грошовому еквіваленті; 5) ці права є особистісними – їх не може бути відчужено (як примусово, так і добровільно, як постійно, так і тимчасово) від особи-носія цих прав та/або передано іншим особам (3, с. 488). Як бачимо, вказані ознаки відрізняються за своїм змістом від вищевикладених ознак, проте, кожна з них дає право вирізнити особисті немайнові права фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, від інших подібних їм прав.

Аналізуючи думки вчених, серед основних ознак особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, слід виділяти: унікальність, невідчужуваність, законність, немайновий характер, особистісність, задоволення особистих потреб, безстроковість, наявність специфічного об'єкта – немайнове благо, а також пріоритетність або першочерговість, що означає, що ці відносини в ієрархії важливості стоять на першому місці серед усіх прав людини, а також забезпечують особисту визначеність у соціумі.

Отже, варто наголосити, що особистим немайновим правам фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття характерні такі ознаки, що виділяють їх з-поміж інших прав, та підкреслюють важливість, пріоритетність та гарантують вищий щабель у ієрархії прав та свобод людини. Такі права надають людині можливість внести свій вклад у розвиток суспільства, залишити по собі пам'ять в історії та реалізуватися як індивідуальність та особистість.

Список бібліографічних посилань:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435–IV //Офіційний вісник України. 2003. № 11. С. 461.

2. Стефанчук Р. О. Поняття, правова природа особистих немайнових прав та їх місце в системі цивільного права / Р. О. Стефанчук // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис. 2002. № 1. С. 57.

3. Сліпченко С. О. Деякі аспекти методології дослідження особистих немайнових прав / С. О. Сліпченко // Право та управління. 2012. № 1. С. 488.